

A szerző előszava

Ez azon hegymászó monográfia harmadik kötete, amelyben szeretnénk szisztematikusan leírni az egész Tátrát. A leírás formája lényegében megegyezik Witold H. Paryski által a 24 kötetes monográfiájában használt leírási móddal. Ezért ezen a helyen elhagyom az általános bevezetőt, mivel ez aránytalanul meghosszabbítaná e kötetet. Lehetséges azonban, hogy a sorozat befejezése után írok majd egy 0-ás számozású kötetet, amely az általános mondanivalót tartalmazza.

A téma feldolgozása annyiban különbözik a Paryskiéétól, hogy a sorozat mindegyik kötete egy zárt egység lesz és a völgyeknek külön köteteket szánunk.

A jelenlegi irányzatok megkívánják, hogy felülvizsgáljuk a „hegymászó út” fogalmát. Ami régebben csak próbálkozás, útváltozat vagy egy egyszerű menekülés volt, ma gyakran egy új út vagy egy jobb stílusú megmászás. Ha a dolgokat így nézzük, kötelességünk – már amennyire ez lehetséges – a régebbi, akkoriban más kritériumok szerint megítélt, hasonló kísérleteket is így tárgyalni.

Az egyesítés igyekezete mellett a klasszikus utak nehézségi fokozatát Kurtyka-skála szerint adom meg. Ez a skála ideálisan köti össze a hagyományos hegymászást az új idők sportmászásával. Az útleírásokban a „klasszikus” szót kizárólag abban az értelemben használom, hogy a haladáshoz nem használunk szögeket.

Az anyag feldolgozásában olyan kompromisszumot választottam, amely a lehető legjobban teljesíti a turisták, hegymászók, sportmászók, és az összes Tátra-rajongó elvárását.

A feldolgozásnál természetesen igyekeztem kihasználni az összes meglévő információt. Különösen hasznosnak bizonyultak az átfogó, rendszerezett, több kötetes kalauzok – Witold H. Paryski és Arno Puškáš művei, amelyek a 150 éves kalauzírás folyamatának megkoronázását jelentik. Emellett felhasználtam számos más kalauzírót, mint Carl Lohmeyer, Eugeniusz Janota, Walery Eljasz-Radzikowski, Karl Kolbenheyer, August Otto, Theodor Posewitz, Janusz Chmielowski, Mieczysław Świerz, Komarnicki Gyula és mások műveit is. Az utak első megmászóinak személyes közlésén kívül az eddigi feldolgozásokat számos lengyel, német, magyar, szlovák és cseh nyelvű hegymászó és turista

folyóiratban és más publikációban megjelent cikkek szerint aktualizáltam. Az említett információ szerzői egyben e kötet társszerzői is.

Kérem az Olvasót, hogy küldje el nekem az utakkal kapcsolatos minden észrevételét, kiegészítését, útváltoztatát. Kiváltképp hasznos lenne az az utak ábrája, esetleg a képeken csak nyilakkal berajzolt utak menetének pontosítása, nem is említve a hibásan berajzolt utakat avagy azokat, amelyről nem áll rendelkezésemre semmilyen adat. Egyben mindenki segítségét hálásan köszönöm, akik bármilyen módon segítettek e monográfia előkészítésében és kérem, küldjenek anyagot a sorozat további kötetéhez.

Az ilyen rövid bevezetőben nem térhetünk ki számos Tátrát érintő tény ismertetésére, hiszen a hegység két államban és két nemzeti parkban található. A nemzeti parkok előírásai korlátozzák a tátrai turista és hegymászó tevékenységet. Ezen előírások gyakran változnak, de a túrázók mindenkor kötelessége megismerkedni a pillanatnyi helyzettel. Emlékezzünk azonban arra, hogy e nemzeti parkokban a hegymászás volt az egyik legrégebbi tevékenység. A hegymászók kezdeményezték a tátrai természet védelmét, jelentősen hozzájárultak a nemzeti parkok megalakulásához és bizonyára nem ellenkezne túlságosan e parkok törekvéseivel, ha legalább részben figyelembe vennék e hagyományos törekvések kívánalmait.

A kiadó előszava

A jelen kötet immár tízegynéhány éve kiadásra készen áll. Időközben megváltozott a lengyel helyesírás is.

A Lengyel Tátrai Nemzeti Park igazgatójának 2007/10 számú 2007. július 3-án kelt a park területén a gyalogos, kerékpáros és sízés közlekedést szabályozó rendelete szerint a Sas úton (Orlia cesta, Orla Perc, Adlerweg) a haladás iránya kelet felé tart, azaz a Zawrat-hágótól a Zerge-hegy felé.

És még valami. Csak annyit szeretnék megjegyezni, hogy e kalauz kiadására és a még mindig kiadatlan könyvekre ma is érvényes Terentianus Maurus a *De literis, de syllabis, de metris* című művében közölt latin bölcsessége: *Habent sua fata libelli ...* (A könyveknek is megvan a maguk sorsa).

A Zerge-hegyek helye és határa

A jelen kötetben leírásra kerülő terület Ny-on a Zawrat-hágótól az ÉK-en lévő Fekete-falig terjed (1. vázlat). Ez a szakasz a Lengyel-Tátra hegysora (Rázsocha poľských Tatier, Grań Polskich Tatr Wysokich, Polnische Tatrakette) nevű szárnyvonulat része, amely a Svinicától ÉK-re ágazik ki. Ez a szárnyvonulat választja el a D-en fekvő Lengyel-Öt-tó völgyét (Dolina Piatich poľských plies, Dolina Pięciu Stawów Polskich, Fünfseeal) az É-on található Gąsienica-Száraravíz-völgytől (Suchá dolina Gąsienicova, Dolina Sucheł Wody Gąsienicowej, Seealm), valójában ennek legfelső részétől – a Zerge-völgyecskétől (Kamzicia dolinka, Dolinka Kozia, Gemsentälchen).

Ezen gerinc ny. szakaszának iránya K–Ny, míg k. szakasza a Zerge-hegy csúcsától ÉK-re fordul. A gerincen a következő csúcsok és hágók találhatók:

Zawrat-hágó (2158 m),
 Kis-Zerge-hegy (2228 m),
 Felső-Fagyott-tavi-csorba (2180 m),
 Fagyott-tavi-taraj (2220 m),
 Fagyott-tavi-csorba (2126 m),
 Zamarła-torony (2179 m),
 Zerge-csorba (2137 m),
 Zerge-bástya (2266 m),
 Felső-Zerge-csorba (2240 m),
 Zerge-hegy (2291 m),
 Bükk-völgyi-örtorony (2242 m),
 Fekete-fali-csorba (2225 m) és a
 Fekete-fal (2245 m).

Ny-on a Zawrat-hágó választja el a Zerge-hegyek gerincét a Swinica tömbjétől (nevezetesen a Zawrat-toronytól), míg ÉK-en a Hátsó-Sieczka-csorba a Gránát-csúcsok gerincétől (nevezetesen a Déli-Gránát-csúcsától). A Kis-Zerge-hegytől D-re egy rövid oldalgerinc ágazik ki, ezen található a Kerek-púp.

A Zerge-hegyek gerince alatt két nagy völgy fekszik – É-on a Gąsienica-Száraravíz-völgye, D-en pedig a Lengyel-Öt-tó völgye, amely

a Roztoka-völgy (Roztocká dolina, Dolina Roztoki, Roztokatal) felső része, míg a Roztoka-völgy önmagában a Bialka-völgy (Dolina Bielej vody podúplazskej, Dolina Biatki, Bialkatal) oldalvölgye.

Hajdan a teljes szárnyvonulatot a Svinicától (a Zerge-heggyekkel, Gránát-csúcsokkal egészen a Oláh-hátig és a Koszysztá-csoportig) egyszerűen Gránátoknak nevezték (Bel Mátyás 1736, ifj. Buchholz György 1717, Genersich Keresztély 1807). Találkozunk olyan nézettel is, hogy a Svinicától a Zerge-hegyig húzódó gerincet a gorálok Zawrat-nak nevezték. Stanisław Staszic a *O ziemiorodztwie Karpatow, i innych gor i rownin Polski* művében a Svinicától a Koszysztáig húzódó gerincet Wołoszyna-nak (Wołoszyni gora) nevezi.

Megközelítés és menedékházak

Éjjeli szállás (1. vázlat). A turista és hegymászó túrák standard éjjeli szállása a Gąsienica-szécscen (Gąsienicowa hofa, Hala Gąsienicowa, Seealm) lévő nagy Murowaniec-menedékház (Chata Murowaniec, Schronisko Murowaniec, Murowaniec Hütte). Zakopanéból a Gąsienica-szécscsre négy ösvény vezet, az út mindegyiken kb. 1 ó. 30 p. gyaloglást igényel:

1. Kabinos felvonóval a Gáspár-csúcsra (Kasprov vrch, Kasprowy Wierch, Kaspars-Berg), ahonnan a sárga jelzésű ösvényen a Gąsienica-völgy (Gąsienicowa dolina, Dolina Gąsienicowa, Seealm) aljára és a Gąsienica-szécscsre.

2. Kuźnicéből a sárga jelzésű ösvényen a Lengyel-Jávor-völgyön (Dolina Javorinka polská, Dolina Jaworzynka Polska, Polnisches Ahorn-tal) keresztül.

3. Kuźnicéből a kék jelzésű ösvényen az Oldalsó-hegyen (Bočné, Boczań, Seitenstück) és a Skupień-lejtőn (Skupieńov úplaz, Skupniów Uptaz, Skupień-Lehne) keresztül.

4. Brzezinyből a kocsúton (a közönség előtt lezárva) a Gąsienica-Száravíz-völgy alján.

A Gąsienica-szécscen lévő Murowaniec-menedékház az erdő felső határán, kb. 1500 m tengerszint fölötti magasságban található. Összesen 108 férőhely, meleg étel is kapható. A menedékházon kívül a

Gąsienica-szécsen megtalálható a Lengyel Hegymászó Szövetség „Bet-lejemka” nevű oktató központként működő menedékháza, amelyben a lengyel szövetség tagjai szállást igényelhetnek. Kb. 30 p. gyaloglásra lefelé a völgyben található a Lengyel Hegymászó Szövetség táborhelye, de ez csak nyáron működik. Állandó sátrak, matracok, hálószakok, folyóvíz és gáztüzelő a konyhában. Ha van szabad hely, a Lengyel Hegymászó Szövetség tagjain kívüliek is kaphatnak szállást.

A Gąsienica-szécsről előnyös ösvényeken 1 ó. – 1 ó. 30 p. alatt (kb. 500 m-es szintkülönbség) eljuthatunk a Zerge-hegyek é. falai alá:

- a kék jelzésű ösvény a Gąsienica-völgy keleti oldalán a Gąsienica-Fekete-tó (Cierne pleso Gąsienicovo, Czarny Staw Gąsienicowy, Polnischer Schwarzer See) mellett a Zawrat-hágóba vezet, és a Kis-Zerge-hegy é. oldala alatt halad el;

- a Gąsienica-Fagyott-tótól (Zmrzlé pleso Gąsienicovo, Zmarzły Staw Gąsienicowy, Polnischer Gefrorener See) a Fekete-fali-csorbába vezető a sárga jelzésű ösvényen a Zerge-völgyecske legfelső katlanába, azaz a Zerge-hegy és a Zerge-bástya é. falai alá, valamint a Fekete-fal ny. fala alá.

Még előnyösebb kiindulópont a Zerge-hegyek körzetébe a Lengyel-Öt-tavi menedékház, amely a Lengyel-Elülső-tó (Predné pleso, Przedni Staw, Vorderer See – 1671 m) é. partján épült. Összesen 70 férőhely, meleg étel is kapható. A menedékház elérhető a Bialkai szeng-égetőtől (Bielovodská pálenica, Palenica Bialczańska, Bialkataler Köhleri – ez az autóbuszok végállomása); tovább az aszfaltozott úton a Mickiewicz-vízesésekig (Mickiewiczove vodopády, Wodogrzmoty Mickiewicza, Mickiewiczfälle), majd onnan a zöld jelzésű ösvényen a Rostoka-völgyön keresztül az ösvényelágazásig, és végül a balra elágazó fekete jelzésű ösvényen meredeken fel a menedékházhoz. Az út kb. 2 ó. 30 p. tart.

- A Lengyel-Öt-tavi menedékházról a Zawrat-hágóba kiinduló kék jelzésű ösvényen, majd 25 p. gyaloglás után az ösvényelágazáson a Zerge-csorbába vezető sárga jelzésű ösvényt követve, eljutunk a Pusztavölgyecske (Pustá dolinka, Dolinka Pusta, Ödes Kar) felső részébe, a Zamarła-torony és a torony szomszédságban lévő Fagyott-tavi-taraj, Zerge-bástya és Zerge-hegy d. fala alá. A menedékházról kb. 1 ó. gyaloglás.

- Egyenesen a Zerge-hegy csúcsára vezető fekete jelzésű ösvény

előnyös úgy a turistáknak, mint a túráról visszatérő hegymászóknak.

– Egy másik sárga jelzésű ösvény a Bükk-völgyön (Bučinová dolinka, Dolinka Buczynowa, Buchental) keresztül a Kereszt-nyeregbe (Křížne poľské, Krzyżne, Kreuzsattel) vezet. Ügyes megközelítés a Bükk-völgyi-örtoronnyék., valamint a Fekete-fal k. fala alá. A menedékháztól kb. 1 ó. gyaloglás, mintegy 250 m-es szintkülönbség.

A Gąsienica-Fekete-tó fölött 1885–1920 között a Lengyel Tátrai Társaságnak volt egy menedékháza. 1876–1956 között a Lengyel-Nagy- és a Lengyel-Elülső-tó között 5 különféle épület állt, menedékek és menedékházak, de ezeket az 1953-ban Lengyel-Öt-tavi menedékház felépítése után mind lebontották.

Turistaösvények

(1-2. vázlat). A jól megtervezett turistaösvények lehetővé teszik a turisták számára, hogy elérjék a Zerge-hegység főbb csúcsait és hágóit, a hegymászóknak pedig a kényelmes lejtővetelt a mászóút után. A Gąsienica-szecséről az említett gerincen keresztül több jelzett ösvény vezet a Lengyel-Öt-tavi völgybe. A kék jelzésű ösvény a Zawrat-hágón keresztül vezet (242-es és 244-es útvonalak), a sárga jelzésű ösvény pedig a Zerge-völgyecskén, a Zerge-csorbán és a Puszcza-völgyecskén keresztül halad (348-as és 351-es útvonalak). A fekete jelzésű ösvény a Zerge-völgyecskéből a Fekete-fali-csorbába (435-ös útvonal), valamint egy másik fekete jelzésű ösvény a Lengyel-Öt-tavi völgyből egyenesen a Zerge-hegy ormára.

A gerincen és részben a gerincet kerülve vezet a piros jelzésű ösvény (248-as útvonal), amely a híres Sas út ny. szakasza. Ez az út a Zawrat-hágóban kezdődik (esetleg már a Gáspár-csúcson) és a Kis-Zerge-hegyen és a Zerge-bátyán keresztül nehéz és kitett gyaloglás után elvezet a Zerge-hegy ormára, ahonnan a gerinc alatti hosszú harántolással eljut a Fekete-fali-csorbába, ahol a Kulczyński-szakadékba (Żłab Kulczyńského, Żleb Kulczyńskiego, Kulczyński-Schlucht) kanyarodva a Fekete-fal letéresein keresztül eljut a Gránát-csúcsokig. Ezután az ösvény a Gránát-csúcsokon és a Bükk-völgyi-tornyokon keresztül elvezet a Kereszt-nyeregbe.

Tél

A Zerge-hegyek körzete teljesen a népszerű síterek mögött fekszik. A Zawrat-hágó keresztezése vagy a Zerge-hegy lesielése csak a nagyon jó sízőknek való. A Zerge-hegy dk. lejtőin kevés a jó sítérp, nincs itt semmilyen sí-infrastruktúra, tehát itt kizárólag a sísport leglelkesebb rajongói síelnek.

A Zerge-hegy gerincének csúcsait a legkönnyebb útvonalakon télen sem nehéz elérni, de már a Sas út bejárása legtöbb esetben komoly hegymászó teljesítmény. A legjobb téli mászóutak a gerinc é. oldalán található. A legklasszikusabb, nehéz téli hegymászóutak közé tartozik a Felső-Zerge-csorba é. szakadéka. Ettől könnyebb a Kis-Zerge-hegy é. oldalán vezető téli útvonalak. A meredek, sziklás d. falak gyakran még télen is csaknem hómentesek, pl. az áprilisi mászások e falakon a magas, gleccserekben bővelkedő hegyek nyári mászásaihoz hasonlítanak.

A gerinc összes vályúja és havas lejtője – még az ártatlanul kinézők is – télen gyakran lavinaveszélyesek.

Természet

Geológia

A teljes Zerge-hegyek gerince, a Magas-Tátra csúcsainak nagy többségéhez hasonlóan, a karbonkorszakban kialakult magmaközetből – gránitból épült. A gránit a Tátra különböző területein nem teljesen egyforma összetételű, az összetevők (kvarc, plagioklász, kálföldpát) arányától függ, és a kőzettan szakemberei szerint különféleképp csoportosítható, leggyakrabban a gránit és a diorit közé, azaz granodioritként. Régebben megkísérelték ezen nem teljesen standard tátrai gránitoknak (kevesebb káliumot, de több nátriumot és kalciumot tartalmazó – azaz plagiogránitoknak) külön nevet adni – ez lett volna a tatrit. Ennyit a tátrai gránitokról – főleg azon olvasóknak, aki pl. a Mont Blanc környékén látták az ottani gránitokat és állítják, hogy lényegesen különböznek a tátraiaktól. A továbbiakban egyszerűen gránitnak nevezzük ezt a kőzetet, bár az elnevezés kőzettani szempontból nem mindig pontos.